

▼ Seznam opreme Pohorske čete julija 1941
List of equipment of Pohorje Company, July 1941

Na razstavi na Osankarici so Pohorje obdali s komunističnimi simboli rdečimi zvezdami.

Ivo Žajdela

Sicer nekoliko pretirano poročilo II. grupe odredov v bistvu poudarja strateški pomen koč za okupatorja.

Šestnajstega oktobra 1942 je 25 do 30 partizanov Pohorskega bataljona izropalo trgovino Gracelj na Tinju.

Dvaindvajsetega oktobra 1942 je Pohorski bataljon »napadel« Oplotnico (NOB spomenik v središču kraja).

V dneh po požigu pohorskih koč se je poslovil od bataljona partizan Ciril - Mitja Ribičič. Štab II. grupe odredov ga je klical v svojo tehniko, kateri je že pripadal na pohodu. V štabu II. grupe odredov se pa potem ni mudil dolgo, že novembra 1942 je odšel v Zasavje in bil tu najprej organizator tehnike, kasneje pa je odšel v enoto in prevzel v začetku leta 1943 mesto politkomisarja kamniško-zasavskega odreda. Kasneje je bil politkomisar Šlandrove brigade, politkomisar IV. operativne cone in vse do konca vojne – z vmesnim razdobjem šolanja v Moskvi – na odgovornih položajih» (Filipič, str. 279–280).

Ropanje na Tinju Enajstega oktobra zvečer se je Pohorski bataljon napotil v dolino proti Zrečam. V Boharini so izropali Vidmarjevo trgovino in naropano blago naložili na ukradeni voz. Potem so prisilili domačega hlapca Franca Rošarja, da je napregel konje in peljal »plen« (Filipičev izraz, str. 282)) visoko na Pohorje. »Plen« so zapeljali čisto pod Roglo in potem Vidmarjeve konje pognali v dolino. Franc Zalaznik (*Dolga in težka pot 1941–1945*, str. 99) je zapisal, da so kradli še po drugih hišah, voz pa so na Pohorju po dejanju porinili v neko brezno.

Šestnajstega oktobra je 25 do 30 partizanov Pohorskega bataljona izropalo trgovino Gracelj na Tinju (Filipič, str. 285–286). Poleg hrane so odnesli še precej oblek in perila. V Tinju so se zadrževali vso noč. Pri Pristovnikovih, kjer so imeli gostilno in trgovino, se je kuhalo vso noč. Filipič je še zapisal, da se je »našla« harmonika in »v tisti noči so Tinjčani prvokrat slišali partizansko pesem«.

Zalaznik je zapisal, da so med ropom trgovine igrali na harmoniko, pili vino, skuhati pa so jim morali še večerjo, potem pa odšli, otovorjeni s polnimi nahrbtniki, v taborišče, ki je bilo pol ure od Peska (str. 101).

Devetnajstega oktobra je okoli 20 partizanov ropalo v Kuzmanu,

šest kilometrov severovzhodno od Vitanja. Pri Antonu Merniku v Gorenju, tam je bila gostilna, »so si partizani naložili nekaj hrane in precej tobaka«, domačim pa so »razložili pomen osvobodilne borbe« (Filipič, str. 291).

Dvajsetega oktobra je bila spet »ekonomska akcija«, tokrat v Paki (Filipič, str. 288).

Ropanje na Keblju Nočno »akcijo« na Keblju je opisal France Filipič v knjigi *Pohorski bataljon* na straneh 364 in 365. »Iz taborišča na višini 1177 se je del bataljona, večinoma borci 3. čete, s katero je bil tudi Rajko, 9. novembra 1942 odpravil na ekonomsko akcijo na Kebelj. Najprej se je oglasil v Nadgradu nad Oplotnico pri delavcu Janezu Fridrihu, ki je partizane potem pripeljal do trgovca Hojnika. Pri njem so izpraznili trgovino ...« Vendar niso izropali samo trgovca Hojnika. V nemškem poročilu je zapisano, da so zraven tega odšli še k posestniku Roku Javorniku na Keblju in mu odvzeli mošt. Od tam so odšli h kmetu Matiji Videčniku v Modriču, mu odvzeli živila in tri leta starega vola, a so ga potem na Keblju izpustili.

Zalaznik je roparski pohod k trgovcu Hojniku na Kebelj omenil na strani 105.

V noči na 19. oktober so savinjski partizani »izvršili pomembno akcijo« v Zgornjem Razborju. Razdejali so občinsko pisarno, zažgali arhiv in odnesli 500 mark. Neki partizan je »ves čas akcije veselo igral na ustno harmoniko«. Četa je pred odhodom iz vasi »izpraznila še trafiko pri sosedu Pečolerju« (Filipič, str. 295–296).

»Napad« na Oplotnico Dvaindvajsetega oktobra je Pohorski bataljon »napadel« Oplotnico (Filipič, str. 297–313; Zalaznik, str. 106–108). To naj bi bil v tistih mesecih pred uničenjem bataljona tudi edini napad na kakšno nemško orožniško postojanko. Seveda tudi temu »napadu« ni mogoče reči napad (to besedo pač uporablja propartizanska publicistika). Poleg tega je šlo predvsem za še en roparski pohod.

Načrt »pohoda« je predvideval tudi »izpraznitev« trgovine Ivana Makovška v Lačni Gori, št. 37. Makovškova trgovina je bila kakšne četrte ure hoda pred Oplotnico. Bataljon je tu »izvršil rekvizicijo«, »zasegel« voz in konjsko vprego Jurija Kumra s Cezlaka ter na voz naložil »hrano in razne potreščine«. Z »zvrhanim vozom« je nekaj partizanov krenilo nazaj proti Cezlaku in nakradeno zapeljalo visoko na Pohorje, prav pod Hudi vrh. V Lukanji so morali celo »forrajlati«, to je, pripreči še drugi par konj (moral jih je dati domačin Matevž Rotovnik), da so lahko zvozili največje strmine. Družina je na cesti nad Lukanjo naletela na cestni valjar in ga porinila v strmino pod cesto. Ženski del bataljona je ostal pri Makovšku in tam so popro ženske še kuhale, medtem so drugi odšli v Oplotnico in tam razgrajali s streljanjem po občinskem uradu in župnišču. Spotoma nazaj na Pohorje so se ustavili pri Makovšku, kjer so jim medtem ženske »pripravile hrano«. »Akcijo« sta vodila komandant bataljona Rudi Mede - Gropa in politkomisar Jože Menih - Rajko.

Spotoma so partizani naleteli na logarja Urbančka, vendar jim

je ušel, ko so ga hoteli umoriti. To so naredili pozneje, leta 1944, v Dramljah. V kamnolomu Cezlak so zažgali še poslopje cepilnice. Zalaznik je zapisal, da so v kamnolomu zažgali upravno poslopje in obrate.

Tudi po tem roparsko-razgrajškem pohodu so se nemški orožniki pognali za njimi ...

Ropali ter »peli in juckali« Šestindvajsetega oktobra zvečer se je po bregovih nad Lovrencem napotila v dolino večja skupina Pohorskega bataljona, ki je bila namenjena na posestvo Lakožičevih v Kumnu, št. 72 (tri kilometre jugovzhodno od Lovrenca na Pohorju). »Obisk« t. i. Rajkove patrulje je potekal po ustaljenem scenariju (Filipič, str. 316–319). Najprej jim je Elizabeta Dietner, ki je služila pri Lakožičevih, morala postreči s kruhom in sadjem, povedali pa so tudi, da bi radi nekaj toplega in da jih je dosti. Potem so zaklali svinjo, jo razkosali ter si dali skuhati kislo juho in speči pečenko. Globoko v noč so postali dobre volje, tako da so »peli in juckali«. Ko so si naložili nahrbtnike z mesom in hoteli vanje stlačiti še nekaj steklenic z žganjem, je pred hišo eksplodiralo nekaj ročnih bomb. Napadli so jih vermani in jih pregnali, pri tem sta bila dva partizana ubita.

Še pred akcijo k Lakožiču je, tako Filipič (str. 324), sklical Jože Urisek - Trpin, ki je bil v Pohorskem bataljonu partijski sekretar, partijski sestanek. Toliko v brk tistim, ki govoričijo, da pohorski bataljon ni bila komunistična vojska.

Osemindvajsetega oktobra so partizani v Spodnjem Prebukovju ►

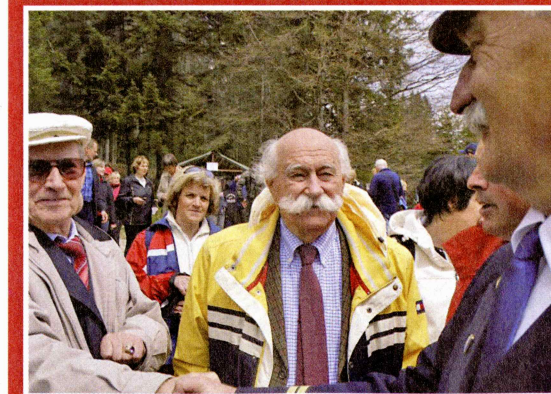
▶ obstreljevali stanovanjsko hišo neke posestnice, nato pa hišo in gospodarsko poslopje zažgali (Filipič, str. 197, 199).

Osemindvajsetega oktobra Ruška četa »opravilo ekonomsko akcijo«. »Nekemu nemčurju so zaplenili težko svinjo in 30 litrov vina, tako da bi imeli dovolj hrane za dolgo pot v bataljon« (Filipič, str. 338).

Trojica morilcev Tridesetega oktobra 1942 so trije pohorski partizani odšli s Pohorja v Maribor in tam na Radvanjski cesti umorili Sonjo Oman - Darjo, nekdanjo partizansko kurirko iz leta 1941, ki naj bi kasneje Nemcem posredovala podatke o partizanih (naj bi »izdajala«). V »akciji« so sodelovali brata Janko Pihler - Don in Matija Pihler - Savo ter Stane Červič - Samo. Pihlerja sta se rodila v Radomerju pri Ljutomeru. Oba so med vojno ubili Nemci. Janko je šel v partizane že februarja 1942, 27. decembra je šel »na teren« v Maribor, zato se je izognil uničenju Pohorskega bataljona na Osankarici. V Mariboru so ga Nemci v začetku aprila ujeli in ga 4. julija 1944 v Gradcu obglavili. Brat Matija je šel v partizane maja 1942, bil v Ruški četi, ki jo je vodil (Lackov) politkomisar Osojnik, ubit je bil med uničenjem Pohorskega bataljona na Osankarici, 8. januarja 1943.

»Zanimivo« je torej, da je imel Stane Červič leta 1942 na Pohorju partizansko ime Samo (Filipič, str. 605 in 725), kasneje, leta 1944 v Prekmurju pa Bojan. Rodil se je leta 1922 v Radomerju pri Ljutomeru (Filipič je zapisal, da pri Mali Nedelji, str. 605), po vojni je do smrti leta 2011 živel v Radencih, pokopan pa je v Gornji Radgoni. Brisanje sledi? Vse do smrti je imel velike spore s soborci in z drugimi, ki so mu očitali razne stvari.

Umor Sonje Oman - Darje Poglejmo najprej, kako je umor opisal Franc Zalaznik - Leon. Na straneh 112 in 113 je najprej omenil, da je odšel s Pohorja v Maribor Janko Pihler - Don skupaj z bratom in partizanom Samom »v akcijo«, kjer bi »morali likvidirati izdajavko Sonjo«. Potem je umor Omanove še opisal po pripovedi morilca Pihlerja. »Nihče ni vedel,

Predsednik borcev Janez Stanovnik na Pohorju leta 2009

Predsednik države Danilo Türk na Pohorju leta 2009

Siva eminenca levice Milan Kučan na Pohorju leta 2011

Paradiranje z rdečo zvezdo po Pohorju leta 2013

kje Omanova stanuje. Končno so le našli hišo. Don je vstopil, ostala dva sta počakala pri plotu. Čez čas se je vrnil iz hiše s Sonjo, jo zaustavil na pločniku in ji pokazal roko, na kateri je imel prstan. Vprašal jo je, ali prstan pozna. To je bilo namreč dogovorjeno znamenje. Sonja je odvrnila, da prstan pozna, kar je pomenilo, da je k njej prišel partizan na zvezo. Ta hip je Don spustil aktovko na tla, kar je bilo znamenje za ona dva v zasedi. Skočila sta proti njej in oddala vsak po en strel iz pištole. Smrtno zadeta je padla na pločnik. Vsi trije so nato stekli proti kadetnici. Med potjo jih je srečal avtobus. Ker je imel Samo pištolo pripravljeno na strel, se mu je prav ta hip po nesreči sprožila. Ljudje so mislili, da so napadeni in so se vsuli iz avtobusa. Divje so bežali na vse strani. Ker je bilo temno, so jo fantje srečno ucvrli proti Pohorju. Za njimi so policiisti že vozili z avtomobili.«

Don je Zalazniku tudi dejal, da je v Radvanju »likvidiral izdajavca Robnika« in da so pozneje »obračunali tudi še z Zupanom in Rebernjakom«.

Zakaj izdajalka?! Umor je podrobno opisal tudi France Filipič

v knjigi *Pohorski bataljon*, str. 197–202.

»O likvidaciji Sonje Omanove - Darje, nekdanje partizanske kurirke leta 1941, ki se je potem, ko so jo prijeli, udinjala gestapu in jo štejemo med največje izdajalke med okupacijo v severovzhodni Sloveniji, nam je ohranil Stane Červič obširno pričevanje. V glavnih potezih bom poskušal obnoviti potek pogumne in tvegane akcije sredi Maribora, 30. oktobra 1942 zvečer.

Sonjo Oman je enako kot že nekaj izdajalcev v Mariboru prej, likvidirala trojka iz ruške čete, Samo, Savo in Don. /Stane Červič - Samo, Matija Pihler - Savo, Janko Pihler - Don; op. I. Ž./

Na domu Sonje Omanove v Mariboru na Radvanjski cesti je bila delno že pred vojno, zlasti pa leta 1941 znana partijska postojanka, Sonja Omanova pa kurirka PK KPS. 7. avgusta 1941 je padla v stanovanju Mare Čepičeve v Kolodvorski ulici 4 v Mariboru hkrati s kopico najvidnejših štajerskih aktivistov Nemcem v roke, vendar je bila po nekaj dnevih zapora izpuščena. Morda je že takrat klonila in pričela z izdajanjem, kar pa je danes težko dokazati,

vsekakor pa je še potem uživala zaupanje pokrajinskega komiteja, saj jo je Miloš Zidanšek potem še nekaj časa uporabljal celo kot svojo kurirko, namesto žene Slave, ki je tudi pri Mari Čepičevi Nemcem padla v roke.

26. septembra 1941 so Nemci Sonjo Omanovo prijeli drugič, tokrat skupaj z ranjenim ilegalcem pekrom Šavoričem iz Maribora, ki se je pri Omanovih zdravil. V nekaj dneh je izdala vse javke in zveze, za katere je vedela, pomagala gestapu loviti aktiviste in proti koncu oktobra 1941 povzročila pravo opustošenje med aktivisti osvobodilnega gibanja v Celju, prenesla potem svoje izdajalsko delovanje na trboveljsko območje, dokler se leta 1942 spet ni vrnila v Maribor.

Tu je previdno zopet začela navezovati stike z OF, skušala najti zvezo s Tonetom Grčarjem - Johanom in se pripravljala na to, da vdre v osvobodilno organizacijo, ki se je v Mariboru po hudih udarcih polagoma postavljala na noge.«

Iz propartizanske publicistike seveda ne bomo nikoli izvedeli, zakaj je nekdo postal izdajalec in »izdajalec«. **D**

Nadaljevanje prihodnjič